

STUKTUREL DIGTBESKRIVELSE

Peter Madsen

0. Sigtet i denne artikel er i en vis forstand meget begrænset, idet den udelukkende drejer sig om mulighederne for opbygning af enkle strukturelle beskrivelser. Jeg ser bort fra en lang række problemer, hvoriblandt de mest løjnespringende vel er spørgsmålene om analyse-procedure og falsifikation (1). I øvrigt lader jeg også spørgsmålet om beskrivelseres erkendelsesteoretiske status ude af betragtning (2).

Beskrivelserne søges gennemført ved hjælp af ganske få relationsarter, væsentligst lighed (ulighed) og afhængighed (3). Dette forudsætter en hensigtsmæssig opdeling af "digtet", det litterære fænomen, (svarende til sprogvidenskabens opdeling af "sproget"), i en række "strata", således som bl a Wellek forsøger (4) og som altså sprogvidenskaben gør med sit emne (5).

En detaljeret "stratifisering" vil gribe ind over sprogvidenskabens område, men jeg vil så vidt muligt undgå at diskutere denne. I stedet vil jeg forsøge nogle operative bestemmelser af de forskellige strata, hvis relevans afgøres af frugtbarheden for beskrivelser, og hvis nærmere definition for de sprogliges vedkommende må overlades til lingvistikken.

Det bliver altså opgaven i den enkelte digtbeskrivelse at beskrive strukturer på de opstillede strata og at beskrive forholdet mellem disse strukturer. En række af disse forhold har været behandlet af den senere forskning, som jeg derfor kort vil henvise til, ligesom en del af fænomenerne naturligvis behandles af den traditionelle litteraturvidenskab, specielt stilistikken (retorikken) og metrikken. Det bør nok indskydes, at jeg ikke har til hensigt at sige noget nyt og overraskende om de eksempler

jeg anvender. Det hele skal blot tjene som eksemplifikation af et synspunkt, der vel kan betegnes som rent strukturalistisk. Det skal også understreges, at dette synspunkt ikke udelukker andre, tværtimod er det blandt andet formålet at belyse hvad disse beskrivelser dækker.

1. Første eksempel: Martials epigram V, 43:

Thais habet nigros, niveos Laecania dentes.

Quae ratio est? Emptos haec habet, illa suos.

(Thais har sorte, Laecania hvide tænder. Hvad er grunden?

Denne har købte, hin sine (egne)).

1.1 Går vi ud fra ét kriterium, stavelseslængde, kan vi opstille en model af digtet:

- - - x x - x x - - - x x - -

- x x - - - - x x - x x -

Denne model tager åbentbart ikke hensyn til alle fænomener i digtet, men den har den fordel at være simpel. Ud fra vores kendskab til de forskellige metriske former kan vi erkende denne model som skemaet for en mulig realisation af distikon-systemet, som vi har formuleret (f eks i en verselære). Vi siger derfor, at digtet "er" et distikon, d v s at der i digtet kan erkendes en struktur, som er i overensstemmelse med de givne regler. Dermed er ikke sagt noget om digterens eventuelle kendskab til sådanne regler, kun noget om en mulighed for beskrivelse af digtet. Denne beskrivelse kan i al vaghed siges at være frugtbar, fordi den gør det muligt nogenlunde overskueligt at tale om digtet og at sammenligne det med andre digte.

Denne situation kan generaliseres: vi beskriver en struktur på et givet stratum som en mulig realisation (manifestation) af et system. Beskrivelsen af digtet afhænger altså af opstillingen af systemet. Vil vi nu kontrollere systemet, må vi gå til andre formodede realisationer, d v s at vi forudsætter kontrolmaterialet erkendt som værende "af samme slags". Hvis et givet værk ikke passer til systemet, kan det altså enten være fordi værket ikke er af samme slags, eller det kan være fordi systemet ikke er

passende ("rigtigt") opstillet. En ideal kontrolsituation for beskrivelse af et metrisk system gav mødet med de serbiske episke folkesangere (6), der ikke kendte deres digtes system, men kunne høre når der var fejl i et vers. Har man ikke en sådan ideal situation, må man besinde sig på den ovenfor antydede cirkel.

Men system-beskrivelsen er ikke den eneste, der kan etableres, også den konkrete realisation må beskrives: i det anvendte epigram er f eks nogle af "fædderne" spondæer. En given struktur kan altså i nogle tilfælde beskrives dels gennem det system, den ses som en realisation af, dels som realisation, altså som system og "forløb". Det er vigtigt at holde disse to former for beskrivelse ude fra hinanden (1). Systemet kan betragtes som hypotese om forløb af den givne art. I bedste fald kan man da af systemet aflede (generere) konkrete forløb, der så måske kan testes (enten som i det serbiske tilfælde "direkte" eller ved sammenstilling med et testmateriale (jvf 1.6)) (7). Dette synspunkt er naturligvis ikke altid lige enkelt og heller ikke altid lige frugtbart at anlægge, men det er måske et nyttigt ideal.

Den metriske struktur er ikke beskrevet blot ved stavel- sesangivelsen, man plejer også at beskrive cæsurer og diarese:

- - - x x - / x x - (/) - - x x - -
 - x x - (/) - - // - x x - x x - .

Når reglerne for disse fænomener er indkorporeret i beskrivelsen af det metriske system, har vi et godt eksempel på systembeskrivelse. I det hele taget er metrikken meget nyttig som eksempel på den ovenfor antydede betragtningsmåde.

1.2 Vi kan nu se på forholdet mellem de lydlige udtryks- elementer:

Thais habet nigros, niveos Laecania dentes.

Quae ratio est? Emptos haec habet, illa suos.

Der er her tale om simple lighedsrelationer, i to af tilfældene mellem kombinerede størrelser (ae-a, ni-os).

Man kan måske sige at ligheden konstitueres gennem den

fælles ulighed med andre mulige elementer, altså gennem sprogets udtrykssystem, dets fonematiske struktur. (Jeg ser bort fra at vi i dette tilfælde strengt taget arbejder med det skriftlige udtrykssystem). Disse strukturer er i sig selv ikke særlig interessante, de skal ses i sammenhæng med de andre strata (jvf 1.7).

1.3 Syntaksen spiller en afgørende rolle i lyrik. I dette digt deles teksten op i tre dele, hvoraf de to er syntaktisk parallelle:

1. Thais   habet nigros (dentes)
    Laecania (habet) niveos dentes
2. Haec   habet emptos (dentes)
    Illa   (habet) suos   (dentes)

1.4 Vi kan nu inddrage semantikken, som i dette tilfælde ikke behøver at være særlig veludviklet, idet relationerne umiddelbart er simple. I andre tilfælde kan det være vanskeligere at komme "ned" til så simple relationer. Der er to subjekter: Thais=illa og Laecania=haec. Bestemmelserne til "dentes" hører sammen parvis: nigros - niveos og emptos - suos, således at det første par angiver en "kvalitet" ved dentes og det andet par angiver subjekternes relation til dentes. Nigros og niveos er "naturlige" modsætninger og danner for så vidt et "paradigme" for sig i sprogsystemet.

1.5 Herpå kan vi gå ud over det umiddelbart givne og nærmere os det "værdi"-system, som digtet implicerer. Det ligger i dette tilfælde lige for at opfatte emptos og suos som modsætninger, men det er de ikke nødvendigvis under alle omstændigheder. Man kan måske tale om en indskrænkning af mulighederne for opdeling af et paradigme. Normalt kan der vel være tale om at en ting er: stjålet, lånt, foræret, købt eller "egen" (naturligvis burde jeg her anvende de latinske ækvivalenter for disse ord), og det ville være naturligt, hvis dette paradigme skulle deles op, at sætte stjålet og lånt lig ikke-egen, foræret, købt og "egen" lig egen. Men i dette digt lægges grænserne anderledes, nemlig således at alt hvad der ikke er medfødt eller "selvskabt" er lig ikke-eget. Det kan lyde som sofisteri,

men det er her digtets pointe ligger. På en måde skaber digtet sit eget indholdssystem gennem en indskrænkning af det normale paradigme. Forholdet kan f eks fremstilles på følgende måde:

normalt		specielt
ikke-egen	$\left. \begin{array}{l} \text{stjålet} \\ \text{lånt} \\ \text{foræret} \\ \text{købt} \\ \text{"egen"} \end{array} \right\}$	erhvervet =
egen		ikke-egen
		egen

Yderligere knyttes disse tilhørsforhold sammen med kvalitetsangivelserne. Vi kan vel nok sige at niveos har positiv valeur og nigros negativ. Det vil sige at satiren rettes mod Laecania fordi hun smykker sig med noget (i sig selv positivt), der ikke er hendes eget. Det vil generelt sige at man uden at blive latterlig kun kan smykke sig med det, der er ens eget. Dette er et værdisystem i det små. Vi har altså konstateret to komponenter i digtets system.

1) Ens eget er kun det, der ikke er erhvervet, det, der er medfødt eller selvskabt, i egentlig forstand "eget",
 2) man bør kun smykke sig med det, der i denne forstand er ens eget, ellers er man latterlig. Samtidig postuleres det halvt, 3) at det, der er skønt, ikke er bærerens eget. Men det er kun halvvejs. Disse relationer mellem de afgørende elementer i digtets system er ganske enkle og kunne evt opstilles i symbolsk-logisk form.

Det er klart at de indgående størrelser må bestemmes nærmere, det gælder særlig "egen" og den "smykkende hensigt", som er de omstændigheder, hvorunder værdirelationerne gælder. Man kunne måske med fordel dele beskrivelsen i a. forudsatte omstændigheder og b. de relationer, der gælder under omstændighederne, der er angivet i a. I Martial-eksemplet er forholdene ret simple, men i langt de fleste tilfælde vil systemet antagelig være mere kompliceret.

1.6 Vi påstår altså at de nævnte relationer gælder for dette digt. Det vil så være naturligt at søge et større materiale. I dette tilfælde ligger det lige for at vælge andre af Martials epigrammer, specielt dem, hvor de i foregående

afsnit nævnte "omstændigheder" foreligger. Vi kan så udvide vores beskrivelse til at være en hypotese om værdisystemet i disse epigrammer. Undersøgelsen vil da gå ud på at kontrollere om der mellem de i forbindelse med dette digt angivne størrelser er de nævnte relationer. Så længe vi ikke træffer på andre betragtes vores hypotese som gyldig for de angivne digte.

Den nævnte afgrænsning af materialet kan erstattes af andre, vi kan vælge at tage systemet som hypotese for en periode, en forfattergruppe eller lignende. Det afhænger af omstændighederne, hvad der vil være mest frugtbart, og hvad der vil være interesse for, d v s hvilken større forskningsmæssig sammenhæng undersøgelsen indgår i.

Desuden kan systemet sættes ind i et større system, således at det bliver et særtilfælde af dette, i dette tilfælde f eks forstillelse modsat naturlighed.

For at disse betragtninger ikke helt skal forblive abstrakte, vil jeg give et eksempel på testmateriale, II, 20:

Carmina Paulus emit, recitat sua carmina Paulus.

Nam quod emas, possis iure vocare tuum.

(Paulus har købt digte, Paulus foredrager sine digte.

Thi det du køber, kan du vel med rette kalde dit (eget)). Også her latterliggøres en person, fordi han smykker sig med noget, der ikke er hans eget. Digte~~ne~~ er "erhvervet ved køb", de er altså, ifølge 1), ikke hans egne, derfor er han, ifølge 2), latterlig. Der insisteres her på "egen"-forholdet og på erhvervelsen: sua, tuum, emit, emas. I øvrigt kan de to digtes komposition sammenlignes: i hexametret gives "situationen", i pentametret forklaringen, som rummer ironien. Quae ratio est? og Nam har samme funktion. Det sidste epigram er dog mere eksplicit og giver til forskel fra det første den latterliggjortes egen holdning. Som det ses rokkes det opstillede værdisystem ikke af dette beslægtede epigram.

1.7 Med det foregående er gennemført en ret nøje analyse af en række strukturer i digtet, det viste sig muligt at nøjes med meget enkle relationer. Men dermed er beskrivelsen langt fra færdig, mindst lige så vigtige som disse

strukturer er deres indbyrdes relation.

Vi kan angive en foreløbig stratificering ved at tilordne et stratum til hver af de i det foregående nævnte strukturer og deres "materiale" (jvf 1.8). Derpå kan vi på overskuelig vis beskrive forholdet mellem dem. Den hyppigst bemærkede relation mellem strata er måske det vi kalder rim. I det anvendte epigram forekommer et (næsten) regulært rim, idet der er en lydlig lighedsrelation mellem elementer på parallelle pladser, nemlig sidste plads i pentameterhalvdelen:

Quae ratio est? Emptos

haec habet, illa suos.

Svarende til rimet står lydfølgen ae - a i begyndelsen af pentameterhalvdelen.

Rim er et velkendt eksempel på et meget generelt fænomen, som er blevet fremhævet af flere forskere, bl a Roman Jakobson og Samuel R. Levin (8, 9). Den sidste har kaldt det "kobling" (coupling). Jeg tillader mig at nøjes med at angive min egen udvidede version af begrebet, idet jeg bestemmer kobling som en simpel relation mellem led på ækvivalente pladser, og disse bestemmes som pladser i en kæde, hvor samme udskiftning kan foretages (sidste del svarer til Levin). Disse pladser "konstitueres" dels syntaktisk, dels metrisk og dels kompositorisk. Det sidste nævner jeg for at antyde relevansen for beskrivelse af større enheder. Det hele er groft sagt et spørgsmål om parallellitet (8). De simple relationer er de samme som er anvendt i det foregående. Også forholdet mellem syntaksen og metret bør bemærkes, det har yderligere en særlig generel interesse, fordi det må være muligt til en vis grad at formalisere arbejdet med dette, selv om formalisering af analyse-proceduren i alle led nok vil være vanskelig at etablere. For mekanisk behandling lover den senere udvikling inden for databehandling godt. Jeg tænker på "LISP"-programmeringssproget, hvor man netop arbejder med lister eller kæder af elementer (10).

De to systemer lægger hver deres grænser ned i teksten - dog således at nogle af metrets grænser er afhængige af

syntaksen. De to systemers grænser falder ikke sammen i det benyttede epigram, men er i indbyrdes konflikt; yderligere fremhæves ordene niveos og emptos ved disse grænser. Konflikten i det små mellem metrum og syntaks, d v s forholdet mellem ord og "fødder" eller "slagrække-enheder", er som bekendt et vigtigt grundlag for versbygning. Det nævnte forhold kan anskueliggøres således:

Thais habet nigros, niveos Laecania dentes.

	syntaks
/ - -, - x x, - / x x, - (/)-, - xx, - - /	metrum
Quae ratio est? Emptos haec habet, illa suos.	

	syntaks
/ - x x, - (/)-, - // - x x, - x x, - /	metrum

Ser vi nu på syntaksen i forhold til semantikken springer en række koblinger i øjnene (jvf 1.3). For det første er verbum og objektets nomen simpelt hen de samme i alle fire sætninger. For det andet er de andre led enten modsætninger eller har identisk mening. Og imellem modsætningerne er der ligheder: dels tilhører de samme paradigmer, dels er der lydlige ligheder (det angår selvfølgelig ikke semantikken, men må tages med i beskrivelsen af forholdet mellem semantikken og udtryksformen). Mellem de to ord, der "isoleres" af metret og syntaksen i forening, niveos og emptos, består der flere relationer: dels endelsen -os, dels den syntaktiske funktion, dels afhængighedsrelationen 3), som blev angivet i forbindelse med værdisystemet (1.5). Der er som nævnt tvivl om berettigelsen af denne relation, men under alle omstændigheder er det de to ord, der bærer digtets pointe.

1.8 Hermed er en væsentlig del af digtets strukturer beskrevet, stadig kun med anvendelse af de nævnte simple relationsarter. Selvfølgelig er det rent sproglige kun berørt rent perifert, det må naturligvis rummes i en fuldstændig analyse. Det vil sige at hvert af de sproglige strata, der er anvendt, (det fonematiske, det syntaktiske og det semantiske) er dobbeltsidige i den forstand, at

der er to typer strukturer på dem: dels den sproganalysen interesserer sig for, de "sproglige", dels den jeg har omtalt i det foregående, de "litterære" (11). Denne sondring er naturligvis vag, men jeg anser den for væsentlig. De litterære strukturer på det syntaktiske stratum er, med mindre der er tale om syntaktiske anomaliteter, forhold mellem flere (sproglige) syntaktiske strukturer, i dette tilfælde simpel parallellitet. Et af de træk, der adskiller den litterære beskrivelse fra langt de fleste sproglige beskrivelser, er netop interessen for relationer ud over sætningsgrænsen. Foruden de nævnte sproglige strata har der været tale om to "substantielle" strata, et "lydligt" og et, der indbefatter "alt hvad der kan foreligge for bevidstheden", et "univers-stratum". Ligesom de sproglige strata i deres sproglige aspekt er disse to materiale for digtningen, de fem strata rummer altså i en vis forstand digtningens udtrykssubstans. De lydige og universelle strata ligger antagelig, således som jeg opfatter forholdet, ret nær glossematikens udtryks- og indholdssubstans (eller -materie). (De i denne artikel anvendte begreber fra glossematikken skal ikke tages i deres strikte betydning, men kun som antydninger af eventuelle ligheder). I sin strukturerede form indbefatter det universelle stratum bl a det "fiktive univers".

Yderligere har jeg parallelt med syntaksen arbejdet med et metrisk stratum. Og endelig svæver over det hele det omtalte værdisystem, som i en vis forstand kan ses som det "indhold" alt det andet er "udtryk" for (igem med henvisning til glossematisk sprogbrug, særlig tankerne om konnotation (12)). De systematiske relationer mellem de nævnte strata vil det være værdifuldt at få klargjort, eventuelt under henvisning til sprogvidenskaben. Der ligger for mig en vanskelighed i at nogle opdelinger ligner glossematikens, mens andre ligner den generative grammatiks (13). Opstillingen kan også knyttes til diskussionen om begrebsparret indhold/form, idet de tre sproglige strata (i deres sproglige aspekt) samt de to lyd- og "verden"-strata opfattes som "materiale". De strukturer, som ovenfor blev

kaldt litterære, repræsenterer strukturen, og værdisystemet indholdet (materiale/struktur er præger-strukturalisternes begrebspar). Der bliver altså tale om en dobbelt deling: udtryk (materiale/struktur)/ indhold. Udtryksdelen kan f.eks. stilles op således: (14)

		sprog	
materiale	lyd	udtryks- syntaks	semantik
		"univers"	
		form	
struktur	{	metrum	
		komposition	"fiktivt univers"

Naturligvis er ikke alle de strukturelle elementer med i denne opstilling, kun de i det foregående nævnte. Som fællesbetegnelse for den litterære sprogstruktur kan passende "retorik" benyttes. Det bør måske understreges til slut at digtningens materiale efter denne opfattelse ikke er enten lyd, sprog eller ting og forestillinger, men alle disse sager. Dette synspunkt kan måske forene nogle stridende parter.

2. Som eksempel på mere komplicerede semantiske forhold (15):

Rimbaud: Marine

Les chars d'argent et de cuivre -

Les proues d'acier et d'argent -

Battent l'écume, -

Soulèvent les souches des ronces.

Les courants de la lande,

Et les ornières immenses du reflux,

Filent circulairement vers l'est,

Vers les piliers de la forêt, -

Vers les fûts de la jetée,

Dont l'angle est heurté par des tourbillons de lumière.

(Vognene af sølv og kobber - Forstavnene af stål og sølv -
Slår skummet, - Løfter brombærstubbene. Hedens strømme,
Og ebbens unædelige hjulspor, Løber i buer mod øst, Mod
skovens piller, - Mod molens stammer, Hvis hjørne ram-
mes af lyshvirvler.)

2.1 Syntaktisk set består digtet af to dele. Første del består af to sætninger, der er skubbet ind i hinanden, således at der bliver to løsemuligheder: 1-3, 2-4 eller 1-4, 2-3. De to sætninger bliver i begge tilfælde syntaktisk parallelle. Andet afsnit består af en hovedsætning og en bisætning; hovedsætningen har to subjekter, der er parallelt opbygget og sideordnede. Præpositionsleddet er udbygget med to parallelle led, bisætningens dont kan være knyttet til begge disse, ligesom verbet filent kan være knyttet til begge subjekter. Det er således naturligt at opfatte anden del som 2 + 1, 2 + 1 linjer.

De syntaktiske paralleliteter er altså åbenbare.

2.2 Semantisk set er sagen vanskeligere. Flere steder er ord kombineret på en måde, der ikke er i overensstemmelse med det normale sprogsystem. Der er ikke tale om syntaktiske problemer, afvigelserne ligger udelukkende på det semantiske plan: les ornières ... du reflux, les courants de la lande (16). Men det forholder sig sådan at udskiftelse af et "forkert" led med det tilsvarende i den parallelle del af digtet giver normale konstruktioner: les courants du reflux, les ornières de la lande; les fûts de la forêt, les piliers de la jetée. På samme måde giver i første afsnit kombinationen 1-3, 2-4 unormale konstruktioner, mens 1-4, 2-3 giver normale. Vi kan altså dele tekstens elementer op i to områder, a og b, som vi kan benævne hav- og hedeplan (17). De nærmere kriterier for en sådan opdeling skal ikke diskuteres her, det er et såre vanskeligt problem. Hvis vi lader "/" betegne linjeskift, kan en af digtets strukturer på det semantiske stratum angives således:

$$b / a / a / b / a b / b a / (ab) / a b / b a / (ab)$$

(ab) betegner at et element (her en linje) kan tilhøre begge planer.

Ved denne beskrivelse, der tager hensyn til syntaksen og afvigelser fra normal ordsammensætning, er en del af strukturbeskrivelsen gennemført.

2.3 Men ser vi nærmere på ordenes betydninger viser der sig andre relationer. Hvert par af udskiftelige led har

et fællesskab ud over positionen. Chars og proues er (gennem metonymi) begge befordringsmidler og begge er metalbeslåede. L'écume og les souches er de elementer befordringsmidlerne bevæger sig i, og der sker det samme med dem (Bat-tent, soulevévent). Hedestrækningen og havfladen er overflader, hvor buede bevægelser (strømme, hjulspor) løber. Pillerne (stolperne) og stammerne er også meget lig hinanden og danner begge afgrænsningen af det område, strømme og hjulsporene løber i.

Det eneste, der måske falder uden for denne strenge orden, er lyshvirvlerne, der dog konkret kan ses som lys i trækroner og skumsprøjt.

Der er således en simpel lighedsrelation mellem de parallelle led, således at vi kan tale om koblinger også i dette tilfælde.

2.4 Men denne beskrivelse er ikke helt tilfredsstillende. Hvad skal alle disse ting i dette digt? Her bevæger vi os over i fortolkningen, som efter nogens mening ligger uden for litteraturvidenskabens område (18). Men da det kan belyse et vigtigt fænomen tages det med her. Ser man Marine i sammenhæng med andre digte i Les Illuminations, opdager man at flere af digtets elementer forekommer ret hyppigt og synes at spille en stor rolle. De er kort sagt betydningsbærende ud over, hvad normalsprogets brug angiver. Dette fænomen kan kaldes konnotation (19). Det konnotative indhold kan sjældent angives særlig nøjagtigt, netop fordi det er specielt for den enkelte tekst (eller gruppe af tekster) og ikke er institueret i sprogsystemet, men fremgår implicit af konteksten, vist i virkeligheden både den sproglige kontekst og den verden, den er blevet til i, eller sagt på en anden måde: den for en vis gruppe fælles bevidsthed. Der ligger nok en principiel vanskelighed for digtbeskrivelsen her, men det skal naturligvis ikke afholde nogen fra at forsøge. Det fornuftigste vil være at gå ud fra, at beskrivelse er mulig, og så drive den så langt igennem man kan.

I dette tilfælde er der i alt fald materiale at arbejde med, idet moler, skovbryn, buede bevægelser og lys optræ-

der flere steder hos Rimbaud og ofte synes meget betydnings-ladede.

Har man fundet frem til en antagelig beskrivelse af de konnotative indhold, dukker en ny vanskelighed op. De denotative indhold har status som en art fællesstrukturer hos sprogbrugerne og har for så vidt som de er fælles en art intersubjektiv eller objektiv status. De konnotative indhold er netop ikke fælles, men specielle. Man kan derfor fristes til at tage beskrivelsen af dem som en art hypotese om forfatterens bevidsthed (eller evt ubevidste). Det er vist et standpunkt af denne art J.-P. Richard indtager i sit essay om Rimbaud (20). I så fald kan man videre føle sig fristet til at inddrage ikke-litterært materiale (breve, dagbøger etc) i undersøgelsen, for eksempel som testmateriale. Og det rejser endnu flere problemer, også selv om man godtager digterens "univers imaginaire" som undersøgelsesområde. "I digtning er forfatterens ansigt en maske", mente Eichenbaum (21).

Men det var måske mest frugtbart for en tid at glemme disse problemer, således at alt materiale principielt kan inddrages, sålænge det ikke er i modstrid med det litterære materiale (og det ikke er fuldstændig urimeligt), og således at beskrivelsen antages at dreje sig om "værket" (det er vagt udtrykt) eller om "en mulig bevidsthed", som beskriveren kender fra sin egen bevidstheds møde med værket. Det er givet at konnotationer spiller en stor rolle i digtningen, det er farligt at gå uden om de problemer, der er forbundet med dem.

Hvis det er muligt at påvise et slægtskab mellem betydningerne, der er knyttet til skovbryn og mole hos Rimbaud, så vil vi have et eksempel på kobling gennem konnotation.

2.5 De til indholdsstørrelserne knyttede betydninger kan antages at udgøre et system og må i så fald få status som en art værdisystem, altså som det, der i 1.8 blev kaldt det litterære indhold. Hvis vi fastholder glossematikens tale om form og substans, vil det være naturligt at spørge om den litterære indholdssubstans, altså om der kan etableres en sondring på indholdssiden svarende til udtrykssidens.

in

Et muligt svar er, at indholdsstrukturerne, værdisystemerne manifesteres i læserens bevidsthed. Dette kan så knyttes til diskussionen i foregående afsnit om disse strukturers status og deres mulige "placering i" forfatterbevidstheden. Den "mulige bevidsthed" kan herefter være både læserens og forfatterens; her er altså et tilknytningspunkt. Alt dette er helt hypotetisk og spekulativt, men det giver dog en vis orden i forestillingerne. Der kan endda formuleres en hypotese om litteraturens funktion: det litterære værk formidler gennem en strukturering af et materiale, der bl a indbefatter sproget og omverdenen, et værdisystem til læseren, der derved gives nye muligheder for strukturering og vurdering af det, der foreligger for hans bevidsthed, hans erfaringer. Denne formulering, som er uhyre almen, kan efter behag betragtes som subtil eller banal. I sin generalitet indbefatter den en række gængse opfattelser.

3. Roman Jakobson (22) har understreget det fundamentale i de relationer, der kan angives med ordene metafor og metonymi. Metafor-relationen er lighed og er karakteristisk for leddene i et paradigme, altså for sprogsystemet. Metonymi-relationen er "forbindelse" og denne er karakteristisk for leddene i et syntagma (forløb), altså for sprogudvekslingen. "In manipulating these two kinds of connection (similarity and contiguity) in both their aspects (positional and semantic) - selecting, combining and ranking them - an individual exhibits his own style,... In verbal art the interaction of these two elements is especially pronounced." De to relationer svarer på flere måder til dem, der er arbejdet med i det foregående.

3.1 Som et eksempel på en sådan kombination af metafor og metonymi kan følgende to linjer fra Lorcas Søvnngængerbalade anvendes:

El barco sobre la mar

Skibet på havet

y el caballo en la montaña. ... og hesten på bjerget. ...

Der er tale om en smugler eller lignende på flugt, først i skib på havet; derpå til hest over bjergene. Det er alt-

så et forløb i tid, der skildres gennem pars pro toto. Men samtidig kan begge linjer læses som konnotatorer med et indhold i retning af "ensomhed", "angst" eller lignende (dette er naturligvis ligesom den første opfattelse bestemt af det øvrige digt). Hvis de ses på denne måde bliver de to linjer altså semantisk ækvivalente. Denne sidste opfattelse er bestemt af deres lighed:en enkelt dims i et stort øde område (samt altså af konteksten), hvorimod den første opfattelse bygger på forbindelsen: hav - bjerg, skib - hest. Det vil sige at der her er tale om en kombination af de to funktioner, således at hver af de to elementer har begge funktioner. Det bemærkes, at der ikke er tale om forbindelse på samme måde som i en sætning, der er ikke noget i vejen for at gå ud over sætningsgrænserne.

3.2 Herved nærmer man sig en tankegang, der kan anvendes ved beskrivelse af forholdet mellem elementerne i et episk forløb. Roland Barthes har set La Bryeres Les Caracteres i lyset af disse termer: "le "caractere" est un faux récit, c'est une métaphore qui prend l'allure du récit sans le rejoindre vraiment... au moment où l'on croit tenir le sens clair d'un portrait tout métaphorique (lexicque des traits de distractions), ce sens s'esquive sous les apparences d'une histoire vécue (une journée de Ménélaque)." (23) Barthes er her tilbøjelig til at tillægge et element én funktion, men det skulle vel ikke være nødvendigt. Værker af denne art er det tværtimod frugtbart at beskrive som forløb, der samtidig er "systemopbygninger". Ligesådan skulle det vel ikke være nødvendigt at begrænse sig til ét forløb, der kan f eks være tale om flere handlinger, og på samme måde kan der være tale om flere paradigmer, der hver kan repræsentere (eller være) et tema eller lignende.

4. Som sidste eksempel vil jeg benytte et længere digt af Johannes Ewald, således at eksempelmaterialet ikke er begrænset til korte, "oplagte" tekster:

ET GLIMT FRA TIDEN IND I EVIGHEDEN VED FRUE GEHEIME-
RAADINDE VOM SCHULINS HVILESTED, DEN 18. JUNII 1770

O Nat, da ey et Gran gav Gjenskin af den Høye!
Da Godhed ey fandt Støv at hvile ved! - -
O Svælg af Lys, da Herrens Øye
Kun mødte sig i bundløs Evighed!

Ufatteligt! - og Vi! - - - Hvad var vi, før Alfader
Udstrøede Verdnens Sæd - en Haandfuld Gran
Indsprengt med glimrende Monader -
I dette Svælg, der var saa stort, som han? -

Nu svævede hans Aand - nu talte Magtens Stemmer,
Og Soele Kredse viklede sig ud - -
Nu blev Jord - - og af dens Gjemmer
Opstod et Støv - OG DETTE LIGNER GUD! -

DEN EVIGE! - - DEN GUD, SOM SOLE-KREDSE PRISE,
FORDI DE HVILE I HANS HØYRE HAAND!
O Tanke, kom at undervise,
Kom at opløfte vor nedslagne Aand! -

Hvor let opsvulme vi, naar i ubrekket Orden,
Held møder os paa Held, og Lyst paa Lyst? -
Hvor let naar Himmelen og Jorden,
Adlyde Vink af Ønsket i vort Bryst? -

Da see vi kun os selv - - men mørke Evigheder,
Da selv vor Jord var ey et Gran endnu! -
Da, naar vor Sjel bortsank i eder,
Da kom den først Al-Godheds Magt ihu. -

Hvor let nedtrykkes vi, naar mørke Himle brøle,
Og Slag i Slag paa alle Sider slaacr? -
Naar Ønske, Haab, og hvad vi føle
I Skjebnen steds en afsagt Fiende faaer? -

Da see vi kun vor Nød - men Evigheders Fader,
 Og du som bedst et Støv at ligne dig! -
 Hvad Himmel og hvad Shjæbne skader? -
 Hvad skrekker den, som er Alfader lig?

O Tanke! Salige, hvis Tab vi nu begræde,
 Du fandt dens Trøst, og Vægten af dens Bud;
 At tænke på sit Støv i Glæde -
 I Modgang paa sin Lignelse med Gud.

I Jordisk Høyhed nær Gudinderne paa Jorden!
 Hvor stort, at staae ved Siden af SCHULIN! -
 I Fryd! - den Mand, hvis Aske Norden
 Velsigner; og hans store Sjæl var din! -

Han værdig nød du da, hvad Ære sielden nyder,
 Naturens Sødhed og Alfaders Fred;
 Og Frugten af de reene Dyder,
 Som kun bestemmer vor Lyksalighed. -

Men Lykkens største Glands formaaede ey at blende
 Din Sjæl - Og i din Kreds af Fryd og Pragt
 Fandt du dig selv - glad ved at kjende
 Dig, din Oprindelse, og Godheds Magt.

Da kom den fæle Skye, og Slaget traf dit Hjerte.
 Han døde, den som boede i dit Bryst. -
 Nu overiilte dobbelt Smerte
 Den Sjæl, som var fortroelig med sin Lyst. -

Dog stod du tryg ved Dyd - og det du aldrig glemte,
 Erindring om den større Salighed,
 Som Verd'ners Skabere betsemt
 Til Støvet, som han vilde lignes ved.

Som Klippen svulmer ey ved Middags-Soelens Heede,
 Og falder ey skjønt Hav og Himmel slaae,

Saa kan dit Venskab og din Vrede,
 O Jord, **ey** rokke dem, der tænke saa.

Nu glad og tryk i Kreds af evig reene Dyder,
 O Salige, forsmaaer du Jordens Lyst
 Og Suk - de, som Naturen yder -
 Selv Sønnens Graad kan neppe naae dit Bryst.

Du seer ham, ømmeste blandt Mødre, fra det høye -
 Din Efterladdes Smerte - og du seer
 Med salig Vellyst i dit Øye,
 At Dyd og Æmhed rundt omkring ham leer.

Saa synker all din Sjæl i evig evig Glæde,
 Saa døer dit Øye i Algodheds Magt -
 Saa smiler du mod os, som græde
 Ved Graven - der, hvor kun dit Støv er lagt.

(efter Udvalgte Digte, 1962)

4.1 I titlen er digtets perspektiv angivet: Et glimt fra tiden ind i evigheden. Den tanke som strofe 9 resumerer er da det perspektiv som et blik ind i evigheden giver den timelige, jordiske tilværelse. Motivet kan siges at være den balance, som tanken kan bevare. Det er tanken om menneskets oprindelse og stilling som forening af sjæl og støv, ligt og uligt Gud, der giver styrke i modgang og ydmyghed i medgang. Det er således et alment digt. Men det er samtidig en hyldest til Fru Schulin, der stilles op som den, der ideelt har tænkt og levet efter "tanken". I digtets værdisystem eller verdensorden indgår en række modsætninger: tid - evighed, sjæl - støv, medgang - modgang, "vi" - Fru Schulin.

4.2 Disse elementer er på forskellig vis manifesteret i digtet, således at det vil være forkert, d v s ufrugtbart, kun at foretage én inddeling. Strofe 1 - 3 og 16 - 18 drejer sig om evigheden, resten om den timelige tilværelse. 1 - 9 drejer sig om det almene, mens 10 - 18 drejer sig om Fru Schulin, dog således at 9, der er et resume af det

jordiske afsnit i første del, egentlig drejer sig om Fru Schulin, til gengæld er 15, som afslutter anden dels jordiske afsnit, alment. Disse forhold kan opstilles skematisk:

	"vi"			Fru Schulin			
evigheden	1	2	3	16	17	18	
	4			10			(indledning)
tiden	5	6		11	12		medgang
	7	8		13	14		modgang
	15			9			(resume)

Skemaet er opstillet efter dichotymier, således at side- eller understilling angiver enten lighed eller ulighed. 4.3 Mere detaljeret kan grupperne 5 - 8 og 11 - 14 beskrives hver for sig og i deres indbyrdes forhold. 5 - 6 og 7 - 8 er parallelle helt ned i detaljerne:

Hvor let opsvulme vi, naar Da see vi kun os selv -- men
 Hvor let nedtrykkes vi, naar Da see vi kun vor Nød - men

Ved at opstille stroferne under hinanden kan man få et overblik over parallelliteterne (se skemaet). Der er i opstillingen foretaget enkelte "transformationer", hvorved lighederne træder tydeligere frem uden at størrelsernes indbyrdes forhold er ændret (disse transformationer er af en type, der kan minde om dem, Chomsky arbejder med (24)). F eks "når ønske i skæbnen en afsagt fjende får" "når skæbnen er fjendsk mod ønske". Desuden er der foretaget nogle omflytninger af led. Det er let at se de genkomne led og deres semantiske modsætninger og ligheder: adlyde vink af / er fjendsk mod osv. Der er ingen grund til at opregne dem alle. Særlig interessant er modsætningen opsvulme / nedtrykkes. For det første er der modsætningen op / ned ("op-" angiver i alt fald en art hæven sig, og modsætningen gælder selv om begge udtryk naturligvis fungerer metaforisk), de to retninger er fundamentale, både generelt og i Ewalds forestillingsverden. Dernæst modsætningen mellem svulme og trykkes, udvidelse og

5. Hvor let opsvulme vi når held på held og
 lyst på lyst møder os
 når himmelen og
 jorden
 når mørke himle
 slag i slag
 når skæbnen
 når skæbnen
 er fjendsk mod ønske
 når og hvad vi føle
 da selv vor jord var ej et gran endnu
 og du , som bød et støv at ligre dig
 modgang på sin(t) støv
 hede
 slag
 venskab
 (jordens) der tænke så
6. Da se vi kun os selv - men mørke evigheder,
 7. Hvor let nedtrykkes vi når mørke himle
 slag i slag
 når skæbnen
 er fjendsk mod ønske
 når og hvad vi føle
 da selv vor jord var ej et gran endnu
 og du , som bød et støv at ligre dig
 modgang på sin(t) støv
 hede
 slag
 venskab
 (jordens) der tænke så
8. Da se vi kun vor nød - men evigheds fader,
 9. Salige
 Du fandt dens bud ('s vægt): at tænke i
 svulmer ej ved
 falder ej ved
 rokkes ej ved
 vrede
15. Som klippen
 svulmer
 falder
 rokkes
 vrede
- i ubrøkket orden
 på alle sider

og sammenpresning (svulmen er hyppig hos Ewald, det kunne fortjene en særlig udredning). Endelig er der grund til at mærke sig modsætningen mellem verbernes genera: aktiv / passiv, denne modsætning kan bruges som udgangspunkt for fortolkning, særlig fordi den svarer til andre lignende modsætninger f eks himlen / jorden, adlyder vink / skæbnen er fjendsk. I modgangen tror mennesket sig almægtigt (hele verden adlyder det), i modgangen giver det efter og lægger al årsag uden for sig selv. I dette tilfælde kan en væsentlig struktur altså ses manifesteret i en så lille detalje som verbets genera, noget som vist foresvæver mange som et ideal. Der er dog ikke derfor nogen grund til at forvirre begreberne ved at sige, at "helheden" er manifesteret i detaljen.

På skemaet findes yderligere opstillet strofe 9 og 15.

4.4 I strofe 9 findes nogle af de væsentligste elementer i verdensanskuelsen, digtets "indholds-"struktur, stillet sammen således at deres indbyrdes forhold træder tydeligt frem.

Der er to muligheder for mennesket: fald og dyd. Dyden fører til "evig glæde" (18), mens faldet fører til "mørke evigheder" (6). Dydig er man når man lader sig trøste og byde, vel at mærke i de rigtige situationer: I modgangen skal man lade sig trøste, i medgangen skal man lade sig byde. Budet og trøsten fremkaldes ved tanken på de komponenter mennesket er skabt af og som giver det dets særlige stilling: støv og sjæl. På dette punkt knyttes "antropologien" til "kosmologien", ligesom de to nævnte følgetilstande (salighed og mørke) ses i forhold til evigheden. Det er glimtet ind i evigheden, der giver det timelige liv dets perspektiv. Budet og trøsten sættes i forbindelse med Guds al-magt og al-godhed, her er altså det "teologiske" element, som naturligvis er det overordnede. Hvis man ser bort fra at der er tale om forskellige personer, kan i digtet også ses en fremstilling af "menneskets" vej gennem skabelsen, synden og dyden til foreningen med Gud efter døden. Bevægelsen går fra "natten" (1) til Gud (18). Delingen i al-godhed og al-magt er ret beset

kunstig, idet der flere gange tales om "Al-Gudheds Magt", men den angiver de aspekter, der er virksomme. Det at mennesket har en sjæl giver anledning til tale om dets "Lignelse med Gud". Således er alle elementerne sammenknyttede i enkle forhold, det er kun mængden af relationer og elementer, der gør det indviklet. Også dette værdisystem kunne evt opstilles i symbolsk-logisk form (25).

4.5 Hermed er dette digt naturligvis langt fra beskrevet tilfredsstillende, det har heller ikke været hensigten. Formålet har været påvisningen af 1) hvorledes et ret kompliceret digt kan opdeles efter forholdsvis få kriterier og relationerne mellem delene derved beskrives (4.2); det skal her understreges at en én-dimensional inddeling viste sig at være uhensigtsmæssig, opstillingen måtte være to-dimensional, ja, faktisk er skemaet en projektion af et tre-dimensionalt, således at stroferne 6, 8, 12 og 14 skulle befinde sig et sted på en akse vinkelret på papirets overflade - for overskuelighedens skyld kan det anførte skema dog forsvares, men eksemplet viser at man ikke skal forvente at kunne opstille én- eller to-dimensionale skemaer i alle tilfælde. I virkeligheden må man vel regne med n-dimensionale skemaer, ligesom der ikke nødvendigvis altid kan være tale om dichotymier; 2) hvorledes parallelfænomenerne også kan spille en rolle i et kompliceret digt (4.3); og 3) hvorledes digtets værdisystem kan opstilles og eftervises som en række modstillinger og afhængigheder (4.4), her kan forholdet mellem de forskellige strata understreges, det er jo et vigtigt generelt spørgsmål hvordan værdisystemet fremtræder i teksten, altså hvilke relationer der består mellem "tekstplanet" og "indholdsplanet", mellem udtrykket og indholdet.

5. Hvad er så resultaterne af disse beskrivelser? De spørgsmål, der skulle belyses var følgende:

1) kan der findes en hensigtsmæssig stratificering, der fremmer simpel beskrivelse af en teksts struktur?

2) hvor langt kan man komme i beskrivelsen af de enkelte strata og deres indbyrdes forhold ved hjælp af få, enk-

le relationsarter?

3) kan disse beskrivelser siges at være immanente i en eller anden forstand?

4) kan beskrivelserne med fordel betragtes som en art hypoteser og hvad kan de i så fald tages som hypoteser om?
5.1 Stratificeringen viste sig at måtte omfatte dels sproglige dels ikke-sproglige fænomener, hvad der ikke er noget overraskende i; de to områders afgrænsning er vanskelig, den følgende diskussion er derfor kun foreløbig (jvf 1.8).

Vanskelighederne hænger bl a sammen med vores tilbøjelighed til at benytte sproglige elementer fra digtet som termer i beskriversproget, og dette hænger igen sammen med en usikkerhed i semantikken.

5.1.1 Diskussionen af de sproglige strata må nødvendigvis forbindes med lingvistikens beskrivelser og her synes umiddelbart Noam Chomskys (og andres) syntaktiske grammatik at være frugtbar, men da en nærmere overvejelse af dens muligheder i litteraturbeskrivelsen bør tages op til mere omfattende behandling skal jeg holde mig til en vag formulering.

Syntaksen kan betragtes som en kæde af pladser, i visse sprog (f eks dansk) er rækkefølgen forholdsvis fikseret, i andre (f eks latin) er den mere fri. På grund af interessen for de syntaktiske forhold er en grammatisk beskrivelse som Paul Diderichsens meget frugtbar i denne sammenhæng. På de nævnte pladser er så anbragt dels nogle semantiske størrelser dels nogle lydige. Hver af disse to områder må således beskrives for sig, ligesom deres indbyrdes forhold må beskrives (1.8 og andre steder). Det er som nævnt klart at enhver af disse "litterære" beskrivelser forudsætter en sproglig beskrivelse, det, der har interesse i litterær henseende, er de relationer, der ikke direkte har "sproglig funktion". Denne sondring bør naturligvis også diskuteres nærmere, men eksemplerne antyder hvad tanken er.

Som det fremgår af afsnit 1. etablerer også metret en række pladser, hvis forhold til lyd og mening skal undersø-

ges på samme måde som syntaksens, ligesom forholdet mellem metret og syntaksen skal beskrives. Hermed er fire strata nævnt, hvoraf de tre (lyd, mening, syntaks) har to sider: en "normalsproglig" og en "litterær". Særlig meningen er vanskelig at beskrive, det kan her være en fordel at forsøge et rent formelt synspunkt. Som vist i afsnit 2. kan en sådan beskrivelse i nogle tilfælde gennemføres uden hensyn til betydningsindholdet, således at det kun er relationerne mellem "meningsområder", der opregnes. Så let går det nok ikke i ret mange tilfælde, men sagen må ses i forhold til en semantik som endnu er forholdsvis uudviklet. En hel del væsentlige stilistiske fænomener venter her på en ny-beskrivelse.

5.1.2 Ud over de sproglige strata regner jeg med flere ikke-sproglige: 1) et "fænomen"-stratum, den fremstillede verden, bl a, i dens statiske og dynamiske aspekter (de dynamiske er alt hvad der angår handling o l) fremgår som en strukturering af dette stratums materiale, 2) et lyd-stratum.

Værdierne eller værdisystemet er et væsentligt aspekt ved et litterært værk, selvom det naturligvis ikke er hele sagen og derfor kun emne for en del af beskrivelsen, ikke dens endelige mål. Opgaven er at beskrive værdiernes system, komponenterne og deres relationer, ikke at tage stilling til dem, det er kritikkers opgave. Som nævnt er en forbindelse mellem værdisystemet og de sproglige strata ofte vanskelig at etablere, men den er der selvfølgelig, evt med mellemed i "det fiktive univers", de "kræfter" som driver handlingen eller som denne implicerer. I de anførte eksempler er forbindelsen af forskellig karakter, ligesom i øvrigt værdisystemerne er det. Det enkleste tilfælde er Martial-epigrammet, hvor værdisystemet direkte influerer på sprogsystemet, som en særlig opdeling af et paradigme. Denne forbindelse er nok hyppigere end almindeligvis antaget, selv om den vel sjældent er så eksplicit som her. I Ewald-digtet har værdisystemet samme karakter, det er moralsk (og religiøst). Det er også forholdsvis eksplicit, og det er yderligere manifesteret i de sproglige stra-

ta gennem paralleliteter. Man kan her spørge om der ikke er inddraget eksterne forudsætninger i beskrivelsen. Det er der ikke i så høj grad som det kan synes, måske er der end ikke inddraget andet end vores normalsprogssystem (og det attende århundredes). De i systemet indgående størrelser er faktisk ikke tillagt nogen betydning ud over relationerne til de andre termer, først i det øjeblik vi siger at "dyd" er noget positivt er vi begyndt at drage eksterne forudsætninger ind - disse kan antagelig forsvares ud fra teksten, men det er ikke spørgsmålet her.

Det vanskeligste eksempel er Rimbauds digt. Her ligger værdisystemet helt implicit, det er gennem konnotationerne det træder frem. I øvrigt er værdierne i modsætning til dem i de to andre tilfælde vel at opfatte som personlige. Digte af denne art rummer meget store problemer for beskriveren, så store at jeg vil nøjes med de i 2. anførte bemærkninger. Med de nævnte strata er stratificeringen ikke udtømt, bl a må strukturerne på det universelle stratum klassificeres, særlig med henblik på beskrivelse af epik, men det er ikke emne for denne artikel.

5.2 Alle beskrivelserne er gennemført med de anførte enkle relationer, det kan altså lade sig gøre i ret vid udstrækning. Det skal dog endnu en gang understreges at disse beskrivelser ikke dækker den normalsproglige side af sagen (5.1.1), som må overlades til sprogforskningen.

5.3 Forudsætningen for opstillingen af beskrivelserne er naturligvis en form for forståelse af digtet, men når de først er opstillet angår de kun digtets strukturer (og sprogsystemet), først i det øjeblik digtets elementer tillægges betydninger forlades det immanente standpunkt. Efter nogens mening bør immanensen gælde analyse-proceduren, men eftersom der her er set bort fra denne falder det spørgsmål bort. Også falsifikationsproblemet har jeg i et vist omfang set bort fra (1).

5.4 Beskrivelserne kan betragtes som hypoteser om den givne tekst, altså om forløbet. Tages de som hypoteser om systemet "bag" teksten må der inddrages mere materiale til testning, samtidig med at hypotesen, eventuelt efter en

eller anden form for generalisation, tages som hypotese for det udvidede materiale. Spørgsmålet bliver nu på hvilken måde materialet kan udvides. Her møder vi et af litteraturforskningens gamle problemer: kan ét digt tages som argument for en beskrivelse af et andet, kan overhovedet noget andet end digtet selv tages som argument? Nogle har ment at ethvert digt er unikt, autonomt, det må altid fortolkes eller analyseres ud fra sig selv og intet andet. Det kan man selvfølgelig mene, men der gives andre synsmåder som eliminerer problemet. Den af mig foreslåede har som grundpostulat, at de forskellige værker i et vist omfang hænger sammen. Vi kan derfor inddrage andet materiale som argument for beskrivelser af det fælles. Fælles for alle tekster på et givet sprog på et givet tidspunkt er sproget på dette tidspunkt, det er det første udgangspunkt. Men tekster kan have en række andre systemer fælles, det er dem, der kan beskrives således at disse beskrivelser kan testes. Det kræves dog at man inddrager materialet efter andre kriterier end dem, der skal testes (det er et ideelt krav). Det var fremgangsmåden med Martial-eksemplet (1.7). Jeg skal her ikke opregne alle de systemer, der kan blive tale om, blot nævne nogle eksempler: metrum (1.1), værdisystem (1.7, 4.4), komposition (Ewald-digtet kunne sammenstilles med f eks begravelsestaler), stil (bestemte "litterære" strukturer på de sproglige strata), handlingsarter (jvf fælles "stof" i græske tragedier (og imitationer deraf) (26)). Undersøgelser af sådanne systemer kunne lægges til grund for forskellige former for område-studium: genre, periode, forfatterskab, idehistorie - det er faktisk i ret stort omfang det man gør; men det er værd at bemærke, at en række af disse systemer på en måde har parallel status. De kan ikke alle etableres ved hjælp af de nævnte relationsarter, bl a må formregler som grammatikkens semantiske og syntaktiske kombinationsregler inddrages. I forbindelse med Rimbaud er nævnt nogle problemer, som konnotationsbeskrivelser rejser.

6. Hermed skulle en række problemer være belyst, forhåbent-

lig således at de står klarere. I alt fald synes en besindelse på de grundlæggende problemer at kunne rejse frugtbare spørgsmål og afstikke spændende undersøgelsesområder. Denne artikel giver ikke udtryk for endelige standpunkter, men er antydninger, der fremlægges til velvillig diskussion.

august, 1967

Noter og henvisninger:

1. Indtil videre vil det nok være vanskeligt at etablere virkelig mekaniske analyse-procedurer (bortset måske fra enkelte områder). Spørgsmålet om falsifikation kan med fordel tvedeles: 1) hvordan påviser man at en struktur faktisk forekommer i en tekst? 2) for hvilket undersøgelsesmateriale kan en delbeskrivelse tages som hypotese og hvordan kan den testes? Jeg vil her kun beskæftige mig med 2), som gælder falsifikation af system-beskrivelser, selv om det faktisk forudsætter 1), som gælder "forløbs"-beskrivelser.
2. Jvf bl a Lucien Goldmanns opfattelse af analysens funktion i forhold til "forklaring" og "forståelse" (explication og compréhension, Pour une sociologie du roman, 1964, p 353) og Noam Chomskys opfattelse af en teoris "forklarende værdi" ("valeur explicative", jvf Nicolas Ruwets introduktion til Langages 4, 1966: La grammaire générative, p 4)
3. Jvf Niels Erik Willes artikel i dette nummer. Nøjere diskussion af forholdet mellem relationer som afhængighed, forbindelse, forudsætning og samtidig tilstedeværelse vil kunne belyse vigtige problemer også i litteraturvidenskabten.
4. Wellek & Warren: Theory of Literature, XII.
5. Louis Hjelmslev: Omkring sprogteoriens grundlæggelse, 1943, 1966, og "La stratification du langage" i Essais linguistiques, 1959.
6. Jvf Roman Jakobson: Linguistics and poetics i Style in language (ed. Sebeok) 1960, 1966, p 364.
7. En lignende tankegang ligger til grund for Chomskys ideer om generativ grammatik, jvf Langages 4.
8. Jvf Jakobson i Style in language: "The poetic function projects the principle of equivalence from the axis of selection into the axis of combination" (p 358) "a... general, we may even say the fundamental, problem of poetry, namely parallelism" (p 368)
9. S. R. Levin: Linguistic Structures in Poetry, 1962, 1964 (= Janua Linguarum, 23).
10. Jvf The Programming Language LISP: Its Operation and Applications (ed. E. C. Berkeley & D. G. Bobrow, The MIT Press 1964, 1966.
11. Jeg ser i denne artikel helt bort fra alle de problemer, der er knyttet til afvigelser fra den sproglige norm

(jvf dog 2.). Spørgsmålet om poetisk sprogbrugs afvigende forhold til "normal"-sproget må anses for overordentlig væsentligt og er blevet understreget kraftigt af flere litteraturvidenskabelige skoler, særlig er der grund til at fremhæve den russiske formalisme (se V. Erlich: *Russian Formalism*, 1955, 1965) og strukturalisterne i Prag (se P. L. Garvin (ed): *A Prague school reader on esthetics, literary structure and style*, 1964). Jvf også note 16.

12. Jvf Svend Johansen: *La notion de 'signe' dans la glossématique et dans l'esthétique* i *Recherches structurales* (TCLC V), 1949. Synspunkterne i min artikel ligner på nogle punkter de her anlagte.

13. Jvf Glossématique, linguistique fonctionnelle, grammaire générative et stratification du langage af Bjarne Westring Christensen (kommer i et festskrift til A. Martinet).

14 Jvf Per Aage Brandts artikel i dette nummer.

15. Bjarne Westring Christensen har ved en øvelse givet ideer til denne beskrivelse.

16. Jvf diskussionen om syntaktisk og semantisk anormalitet, som føres på grundlag af bl a den generative grammatik, f eks Ruwet i *Langages* 4, 1966, Tzvetan Todorov: *Les anomalies sémantiques* i *Langages* 1, 1966 og Levin: *Statistische und determinierte Abweichung im poetischer Sprache* i *Mathematik und Dichtung* (ed H. Kreuzer & R. Gunzenhäuser). 1967 (i denne anden udgave er en fyldig bibliografi).

17. Disse betragtninger ligger som det ses nær op ad Steffen Hejlskov Larsens plananalyser, se *Danske Studier*, 1966.

18. Roland Barthes: *Critique et Vérité*, 1966.

19. For en nærmere diskussion af dette begreb se Svend Johansens artikel (note 12).

20. J. - P. Richard: *Poésie et profondeur*, 1955.

21. Jvf Erlich: *Russian Formalism*, XI.

22. I *Fundamentals of Language*, 1956 og andre steder. Et vigtigt afsnit er optrykt i *The problem af style* (ed J. V. Cunningham), 1966.

23. *Essais Critiques*, pp 233-4.

24. Se f eks *Syntactic Structures*, ⁴1964 (= *Janua Linguarum*, 4).

25. Jeg anfører et forsøg: støv=ø, sjæl=x, t = tanke på x, modgang=e, modgang=o, Trøst=tr, bud=b, dyd=d^x
 $o \Rightarrow (t_x \Rightarrow tr), e \Rightarrow (t_o \Rightarrow b), ((o \Rightarrow t_x) v (e \Rightarrow t_o)) \Rightarrow d.$

26. Jvf Claude Lévi-Strauss' mytebeskrivelser. Om Ødipuslægtens historie se *Anthropologie structurale*, 1958, pp 227-57, eller *The structural study of myth* i *Myth, a symposium* (ed Sebeok) 1955, 1965.